

■ Задача на перспективу

БАЛОНСКІ ПРАЦЭС: НАБЫЦЬ НОВАЕ І НЕ СТРАЦІЦЬ НАЙЛЕПШАЕ, або Як памяняць на хаду ў аўтамабіля колы і не з'ехаць у кювет?

На гэтым тыдні ў Ерване на канферэнцыі міністраў адукацыі краін — удзельніц Балонскага працэсу будзе разглядацца заяўка Беларусі на яе далучэнне да агульнаеўрапейскай адукацыйнай прасторы. А напярэдадні гэтай падзеі ў Мінску на базе БДУ прайшоў двухдзённый міжнародны семінар, арганізатарам якога выступілі Еўрапейскі фонд адукацыі, Сусветны банк, Белдзяржуніверсітэт і Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы. У цэнтры ўвагі яго ўдзельнікаў аказаліся пытанні развіцця нацыянальнай вышэйшай школы ў кантэксце еўрапейскіх стандартаў: пашырэнне акадэмічнай мабільнасці выкладчыкаў і студэнтаў, новыя прынцыпы ў забеспячэнні якасці адукацыі, прывядзенне якасці падрыхтоўкі спецыялістаў у адпаведнасць з патрэбамі рынку працы і нават развіццё ў насельніцтва прадпрыемальніцкай ініцыятывы і роля ў гэтым працэсе ўніверсітэтаў.

КОЛЬКАСЦЬ ЦІ ЯКАСЦЬ?

— Мы разумеем, што працэс інтэграцыі ў еўрапейскую адукацыйную прастору — вельмі складаны і, як вынікае са стасункаў з нашымі калегамі, у розных краінах, якія ўжо далучыліся да балонскай сістэмы, існуе шырокі спектр праблемных пытанняў, звязаных з рэалізацыяй палажэнняў Балонскай дэкларацыі, — падкрэсліў першы намеснік міністра адукацыі Вадзім БОГУШ.

Кіраўнік глабальнай практыкі адукацыі Сусветнага банка Крысціян АЭДА: «Мы высока ацэньваем узровень развіцця сістэмы вышэйшай адукацыі ў Беларусі і ўпэўнены, што рашэнне аб далучэнні вашай краіны да Балонскага працэсу значна пашырыць магчымасці для беларускай вышэйшай школы. Гэта будзе прынцыповы афіцыйны крок для яе інтэграцыі ў еўрапейскую сістэму».

Асноўны выклік у сферы адукацыі, з якім сутыкнулася ўсе краіны ў другой палове ХХ стагоддзя, — пераход да масавай вышэйшай адукацыі: за гэты адрэзак часу колькасць студэнтаў павялічылася ў свеце з 13 да 82 мільёнаў! З аднаго боку, гэта аб'ектыўны працэс, бо без вышэйшай адукацыі стабільнае развіццё ў сучасным грамадстве не ўяўляецца магчымым. Але з іншага боку, такая масавасць стварыла мноства праблем: з фінансаваннем вышэйшай школы, якасцю адукацыі, працаўладкаваннем выпускнікоў і многія іншыя.

Далучэнне да Балонскага працэсу — пытанне павышэння прэстыжу і канкурэнтаздольнасці беларускай вышэйшай адукацыі на міжнародным узроўні.

Рэктар Нацыянальнага ўніверсітэта палітычных даследаванняў і дзяржаўнага кіравання, былы міністр нацыянальнай адукацыі Румыніі Рымус Прыкап'е расказаў, што ў 1990 годзе ў яго краіне налічвалася 38 дзяржаўных вышэйшых навучальных устаноў і ніводнай прыватнай. Сёння ж у Румыніі функцыянуюць 57 дзяржаўных ВНУ і 81 прыватная ўстанова. У 1990 годзе вышэйшую адукацыю атрымлівалі ў Румыніі 168 тысяч студэнтаў, а ў 2008 годзе іх колькасць даходзіла ўжо амаль да 1 мільёна. Але ў сувязі са зніжэннем нараджальнасці ў краіне на 40 працэнтаў колькасць моладзі зменшылася і, адпаведна зменшылася і колькасць студэнтаў: зараз у ВНУ ўсіх формаў уласнасці навучаюцца 500 тысяч студэнтаў. Сутыкнулася Румынія і з усплёткам адкрыцця прыватных ВНУ — у

1993 годзе іх налічвалася ўжо 128! Натуральна, што якасць адукацыі на фоне камерцыйных інтарэсаў адышла на другі план. Таму давлялася наводзіць парадак у гэтым пытанні, чаму паспрыла стварэнне незалежнага акрэдытацыйнага органа.

КАМЕРЦЫЯЛІЗАЦЫЯ ВЫШЭЙШАЙ ШКОЛЫ

— Тэндэнцыі развіцця вышэйшай адукацыі ў нашай краіне адпавядаюць сусветным. Яе масавасць пацягнула за сабой працэсы камерцыйлізацыі і вострую канкурэнцыю за чалавечыя рэсурсы, — падкрэслівае рэктар Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы прафесар Віктар ГАЙСЭНАК. — Колькасць студэнтаў у Беларусі вырасла ў параўнанні з 60-мі гадамі ў 8 разоў! На 10 тысяч насельніцтва ў нас прыпадае зараз каля 400 студэнтаў, і па гэтым паказчыку мы займаем чацвёртае месца ў свеце ўслед за Паўднёвай Карэяй, ЗША і Расіяй. Але ёсць адзін нюанс: прыкладна палова студэнтаў атрымліваюць адукацыю завочна, а да якасці завочнага навучання ёсць шмат прэтэнзій.

Толькі каля 34% студэнтаў ВНУ навучаюцца за кошт бюджэтных сродкаў. У дзяржаўных ВНУ плаціць за сваё навучанне 53% студэнтаў. Такім чынам вышэйшая адукацыя ў нас у значнай ступені камерцыйлізавана. Найбольшая колькасць студэнтаў вывучаюць камунікацыі, права, эканоміку, арганізацыю вытворчасці, а ў прыватных ВНУ гэты напрамак абсалютна дамінуе — да 95% студэнтаў атрымліваюць сацыяльна-эканамічную адукацыю.

На думку Віктара Гайсэнака, галоўная задача, якая стаіць сёння перад ВНУ, — гэта якасць і эфектыўнасць вышэйшай адукацыі.

— Калі казаць пра нашу якасць, то Беларусь у параўнанні са сваімі суседзямі выглядае даволі нядрэнна ў міжнародных рэйтынгах універсітэтаў. Але ёсць і іншыя звесткі: Сусветны банк праводзіў сацыялагічнае даследаванне па вывучэнні ўзроўню кампетэнтнасці работнікаў. І Беларусь у гэтым плане значна адсталая ад сваіх суседзяў: каля 70% кіраўнікоў кампаній заявілі, што навыкі іх работнікаў з'яўляюцца істотным стрымліваючым фактарам для развіцця іх прадпрыемства, — падкрэсліў рэктар Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы.

Між іншым, прагнозна патрэба ў тых ці іншых спецыялістах адстае

ДАВЕДКА «ЗВЯЗДЫ»:

У 1999 годзе ў Балонні адбылася першая канферэнцыя трыццаці еўрапейскіх міністраў адукацыі. Прынятая імі дэкларацыя «Зона еўрапейскай вышэйшай адукацыі» вызначыла асноўныя мэты, якія вядуць да збліжэння і гарманізацыі нацыянальных адукацыйных сістэм вышэйшай адукацыі ў краінах Еўропы і павышэння канкурэнтаздольнасці еўрапейскай вышэйшай школы. Сёння Балонскі працэс аб'ядноўвае ўжо 47 краін.

Фота: Анатоль КІШЧУК.

ад рэальнага выпуску ВНУ ў два разы. Гэта значыць, што за 5 гадоў да выпуску патрэбных спецыялістаў дзяржорганы даюць прагноз, які аказваецца заніжаным удвая, што сведчыць аб праблемах у сувязях паміж рынкам працы і вышэйшай школай. Зараз усе краіны спрабуюць вырашаць аналагічныя праблемы праз нацыянальную сістэму кваліфікацый і нацыянальную рамку кваліфікацыі, але мы ў гэтых працэсах істотна ад усіх адстаём.

ГАЛАЎНЫ БОЛЬ ДЛЯ ВНУ

Дзяржаўныя выдаткі на ўсю сістэму адукацыі складаюць каля 40 трыльёнаў рублёў. А на вышэйшую адукацыю ідзе толькі 13% ад гэтай сумы.

— Для нармальнага фінансавання вышэйшых навучальных устаноў гэтых сродкаў яўна недастаткова, — упэўнены Віктар Гайсэнак, — але ў найбліжэйшы час сітуацыя наўрад ці зменіцца, таму трэба думаць, як больш эфектыўна выкарыстаць тое, што мы маем. Фактар, які выклікае моцную фінансавую нагрузку, — гэта платнае навучанне студэнтаў у дзяржаўных ВНУ.

У сістэму вышэйшай адукацыі з бюджэту выдаткоўваецца 5 трыльёнаў рублёў. Гэтыя грошы павінны накіроўвацца на навучанне 34% ад агульнай колькасці студэнтаў, якія навучаюцца за кошт дзяржаўных сродкаў, бо астатнія павінны самі за сябе плаціць. Але студэнты платнай формы навучання ўносяць толькі каля 30 працэнтаў ад сумы, што выдзяляецца на навучанне аднаго студэнта-«бюджэтніка». Усё гэта стварае дадатковую нагрузку на нашы ВНУ. І калі такі падыход захавецца і надалей, то не толькі абнаўленне, але і захаванне асноўных фондаў нашых устаноў будзе праблематычным.

Сярод праблем, якія стаяць перад вышэйшай школай, Віктар Гайсэнак узгадаў таксама цяжкасці ў кіраванні, перагружаную структуру спецыяльнасцей, адсутнасць рэальнай свабоды вучэбна-метадычных аб'яднанняў і эканамічна затратную мадэль магістарскай падрыхтоўкі. На I ступені навучання ў беларускіх ВНУ рыхтуюць па 382 спецыяльнасцях, на II ступені — па 331 спецыяльнасці, а ўсяго налічваецца больш як

1600 адукацыйных праграм. І гэта колькасць яўна завышана...

У некаторых групах па падрыхтоўцы магістраў навучаюцца ўсяго па аднаму-два чалавекі. У Рэспубліканскім інстытуце вышэйшай школы лічаць, што трэба адмаўляцца ад дзялення магістратуры на два віды — практыка-арыентаваную і навукова-арыентаваную.

НЕ ВЫПЛОХНУЦЬ ДЗІЦЯ

— Як можна павысіць якасць адукацыі? Мы звязваем гэтае пытанне з фарміраваннем якаснага кантынгенту студэнтаў і пашырэннем ужывання мэтавай падрыхтоўкі, — патлумачыў Віктар Гайсэнак, — каб кадры рыхталіся ў адпаведнасці з патрэбамі працадаўцаў. Трэба працаваць крытэрыі для магістарскіх праграм. ВНУ павінны кааперывацца ў гэтым пытанні, бо далёка не ўсе з іх могуць самастойна годна падрыхтаваць магістраў. Трэба пашыраць адказнасць і паўнамоцтвы вучэбна-метадычных аб'яднанняў ВНУ і іх кіраўнікоў, прычым не толькі на паперы.

«Студэнты платнай формы навучання ўносяць толькі каля 30 працэнтаў ад сумы, што выдзяляецца на навучанне аднаго студэнта-«бюджэтніка».

— Далучэнне да Балонскага працэсу надзвычай важнае для беларускай вышэйшай школы — упэўнены Віктар Гайсэнак. — Гэта дасць нам магчымасць фарміраваць адэкватную сучаснаму этапу развіцця вышэйшую школу і ліквідаваць існуючы разрыв з нашымі суседзямі. Нарэшце, гэта пытанне павышэння прэстыжу і канкурэнтаздольнасці беларускай вышэйшай адукацыі на міжнародным узроўні. Калі інвестар прыглядаецца да той ці іншай краіны, ён найперш думае, якія спецыялісты і з якім узроўнем адукацыі будуць забяспечваць яго бізнес.

Наша сістэма адукацыі стаіць зараз на перакрываўнай: якой будзе вышэйшая школа, скажам, праз 10 гадоў, дакладна невядома. Але мы павінны рухацца наперад, захоўваючы ўсё найлепшае, што ў нас ёсць, і адсякаючы ўсё лішняе. Фактычна мы павінны на хаду памяняць у аўтамабіля колы, але зрабіць гэта вельмі асцярожна і акуратна, каб ён не з'ехаў у кювет.

■ Дыялог

СТУДЭНТЫ ПРАПАНОУЮЦЬ...

Ідэю адправіць некалькіх членаў Грамадскага рэспубліканскага студэнцкага савета ў еўрапейскія краіны для вывучэння вопыту ўдзелу студэнтаў у жыцці сваіх універсітэтаў агучыў міністр адукацыі Міхаіл Жураўкоў. На яго думку, вельмі якасна працуюць студэнцкія саветы ў Скандынаўскіх краінах.

Нагадаем, што ў склад рэспубліканскага студэнцкага савета пры міністры адукацыі ўваходзіць па адным прадстаўніку ад кожнай вышэйшай навучальнай установы краіны.

Сустрэкаючыся з прэзідыумам рэспубліканскага савета, міністр адукацыі паставіў перад студэнцкім актывам задачу — стварыць банк таленавітай моладзі для папаўнення кадравага рэзерву кіраўнікоў.

— Безумоўна, каб грамадна кіраваць, недастаткова мець толькі прызвание. Патрабуюцца таксама заняткі і трэнінгі па мастацтве зносін з людзьмі. Але ў нашай краіне не павінна быць кадравага голаду, — дадаў Міхаіл Жураўкоў.

Члены прэзідыума Грамадскага рэспубліканскага студэнцкага савета, у сваю чаргу, прадставілі міністру адукацыі асноўныя напрамкі сваёй дзейнасці на найбліжэйшую перспектыву.

Ужо падрыхтаваны праект «70 добрых спраў для ветэранаў». Планаецца правесці турыстычны злёт для студэнтаў ВНУ. Выязны форум пройдзе на Браслаўскіх азёрах. На базе Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта будзе арганізавана міжнародны маладзёжны лагер. Ёсць прапанова арганізаваць інтэрнэт-флэшмоб «Акрэслі праблему», дзе кожны студэнт зможа задаць сваё праблемнае пытанне. Увагі заслугоўвае і ідэя правядзення інтэрактыўнага ток-шоу па пытаннях дзейнасці студэнцкага самакіравання ва ўстановах вышэйшай адукацыі ў рамках аднаго з нацыянальных тэлеканалаў.

■ Памяць

У СПІСАХ ЗНАЧАЦА...

Першая электронная інфармацыйна-даведачная база (hist.bsu.by/2ww) пра беларускіх салдат і партызан, якія загінулі або прапалі без вестак падчас Другой сусветнай вайны, распрацавана ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце. Мяркуюцца, што гэты праект дасць магчымасць стварыць адзіную сістэму захоўвання звестак аб удзельніках тых трагічных падзей.

Ініцыятарам і распрацоўшчыкам электроннай базы выступіў гістарычны факультэт БДУ. Крыніцай інфармацыі паслужылі кнігі серыі «Памяць. Гісторыка-дакументальныя хронікі беларускіх раёнаў». Сёння гісторыкам БДУ апрацоўваюцца і ўносяцца даныя па Мінскай вобласці і Мінску. У электронную сістэму ўжо ўнесены звесткі пра больш чым 10 тысяч удзельнікаў Другой сусветнай вайны.

У найбліжэйшы час супрацоўнікі і студэнты гістарычнага факультэта пачнуць напаяць сістэму звесткамі пра воінаў-землякоў з іншых абласцей Беларусі.

Навігацыя электроннага рэсурсу дазваляе шукаць суайчыннікаў па катэгорыях «Прозвішча», «Імя», «Імя па бацьку», «Вобласць», «Раён», «Горад/вёска нараджэння», «Месца смерці».

Электронная інфармацыйна-даведачная сістэма з'яўляецца адкрытай. У выпадку выяўлення недакладных даных пра гэта можна будзе паведаміць на электронны адрас (hist.bsu.by/kontakt), а таксама прадаставіць новыя звесткі, якія не ўвайшлі ў кнігу «Памяць».